

Pogány Ira

Úr ír, és szeretne olvasni, de ez az, amiből nem lehet megélni... (A Könyvfutárról)

„Nagyon lelkes vagyok, elvégre én találtam ki, becsületbeli ügy hogy megcsináljam, és jól csináljam meg. De nem áztatom magam: pótcselekvés, amibe belevágtam. Eszembe sem jutna vállalkozni, ha az írásból szolid polgári szinten megélhetnék.”

Két középkorú mai magyar értelmiségi, egy író és egy festő, az oly sokat emlegetett „nagy generáció” tagjai, megeléglően az állandó megélhetési gondokat, a függőséget, a kunyerálást, a fölöslegesség érzését, megpróbál alkalmazkodni a kor szelleméhez, és gazdasági vállalkozásba kezd. Ők még a szerencsésebbek közé tartoznak, hogy megtehetik, hála a legjobbkor jött szerény családi örökségnek. Vállalkozásuk, a Könyvfutár könyvküldő szolgálat most indul útjára. Eddig kétszázezer forintjuk van benne. Infrastruktúrájuk: egyikük lakása, egy telefon és egy személygépkocsi. Szolgáltatásukkal elsőnek Veszprém megyében akarnak megjelenni.

„Működnie kell”, hajtogatja az író, akin egyelőre az üzletember egyetlen kellékét sem lehet felfedezni, ami persze nem zárja ki, hogy ott belül ne mocoigna és nyújtózkodna egy eddig elnyomott piacgazdasági zseni. A háta mögötti polcokon vagy háromezer könyv zsúfolódik – a saját könyvtára. „Képes lesz ezentúl a könyvet árúnak tekinteni?” „Igen, mondja eltökélten, nincs más választásom. Elegem van abból az iszonyúan megalázó helyzetből, hogy van egy foglalkozásom, amelyből nem tudok megélni, és minthogy nem tudok megélni belőle, művelni sem tudom”.

– Augusztus végén munkanélkülivé váltam. Addig a Miskolci Bölcsészegyesületben volt állásom, művelődéstörténetet tanítottam három és fél évig. Azután kaptam egy levelet, hogy a munkámra ugyan ezután is számítanak, de státuszban nem tudnak megtartani. Azonnal fogtam az irataimat, és elmentem a XI. kerületi munkaközvetítő irodába, hogy ajánljanak állást.

Lipp Tamás (47 éves) a népművelői és könyvtárosi diplomája mellé akár az Élet és Irodalom-beli riportjainak, az elmúlt tizenhárom évben megjelent kilenc könyvének (szociográfiák, regények) kéziratát is odateríthette volna a munkaközvetítői ügyintéző asztalára. Látványosan odavághatta volna az egész paksamétát, de hát nem az ügyintéző tehet arról, hogy aktív értelmiségi létének összes bizonyítéka a mai munkapiacra annyit ér, amennyi a papír MÉH-beli ára...

Egy hónap múlva megkapta az első munkanélküli segélyét, tizenkétezer forintot. Szakmabeli barátai és ismerősei sem tudtak segíteni, hogy könyvtárosi vagy újságírói álláshoz jusson. Ami pedig a könyvírás, mint megélhetési forrást illeti:

– 1983-ban hetvenezer forinttal honorálták Diákregény című könyvemem. Ugyanennyit, azaz hetvenezret kaptam most is a Sátán körzójéért, amely az idei könyvnapra jelent meg. Nagyon elkeseredtem. A negyvenhét éveimből nem is tudom, hány szólt arról, hogy valakitől kérnem kellett, hogy soha nem volt annyi pénzem, amennyiből normálisan megélhettem volna. Meguntam. Meguntam, hogy pária vagyok, aki állandóan kér, kunyerál, állandóan rossz helyzetben van. Az én koromban nem áll jól, hogy még azokat a könyveket sem tudom megvenni, amelyekre a munkámhoz szükségem volna. Elegem van ebből a kiszolgáltatottságból. A Könyvfutár szolgálatot tehát egyszerűen muszáj volt kitalálni. Gondolkoztunk a barátommal, mihez is értünk. Hát a könyvekhez. A könyvterjesztés összeomlott, itt, Budapesten sem lehet igazán jó könyvekhez jutni, a legtöbb könyvesbolt tele van ríktó fedelű szeméttel, vagy üres. Mondok egy személyes példát: volt Libri

könyvutalványom, bementem néhány Libri könyvesboltba, és egyikben sem találtam könyvheti könyveket.

– Megkérdezte az okát?

– Meg. Azt mondták, ők könyvkereskedők, nem pedig kultúrpolitikusok. Vidéken még rosszabb a helyzet. Megyei székhelyeken nincsenek könyvesboltok, Veszprémben a Fő utcán a könyvesbolt egy drogériával van társbérletben. A nagy könyvterjesztők szétestek, az onnan kikerült emberek, a mai magánkönyvterjesztők többségét pedig egyedül az érdekli, hogy gyorsan megszedsze magát.

– Tehát önök tisztában vannak azzal, hogy a könyvkiadás, eladás, terjesztés csak hosszú távon lehet jövedelmező üzlet, és csak akkor, ha megfelelő tőke áll mögötte. A Könyvfutár vizsont, ha jól értem, nem éppen tőkeerős vállalkozásként indul.

– Hát nem. Csakhogy: találkoztunk egy könyvkiadónak a vezetőjével – a kiadó mögött jókora volt állami tőke áll – elmeséltük neki az ötletünket. Ránk nézett, és azt mondta: hetvenmillió forint. No most: ezek az emberek székházakban gondolkodnak, titkárnőkben, Tutto Mobili bútorokban. A könyvhöz nem értenek. Fogalmuk sincs, mit akarnak kiadni, terjeszteni.

– Míg önöknek, a két outsidernek?

– Mi úgy látjuk, hogy az olvasó, és különösen a vidéki olvasó a mai kaotikus könyvpiacot nem tudja áttekinteni. Nem tudja, mi jelent meg, mit kérjen vagy rendeljen a boltban. Nincsenek átfogó listák, a könyvkritika is teljesen megszűnt. Ez szinte elég is ahhoz, hogy leszoktasson valakit az olvasásról. Miután felkerestünk vagy tizenöt kiadót – és hat-nyolccal közülük meg is állapodtunk –, összeállítottunk egy körülbelül háromszáz címet tartalmazó ajánló listát a közelmúltban megjelent és a téli vásárra megjelenő könyvekről, Tízezer példányban kinyomtattuk, ha postáznánk, százezer forintunkba kerülne. Ezért magam fogom elvinni kocsival, úgy tervezem, egy hét alatt betérítjük egész Veszprém megyét. Ebben az első, piackutatásnak is felfogható menetben arra számítunk, hogy a címzettek tíz százaléka rendelni fog tőlünk.

– Milyen szempontok szerint állították össze a listát?

– Nincsenek különösebb szempontok. Azokat a könyveket választottuk ki, amelyeket mi is elolvassnánk. A vállalkozás többi részlete üzleti titok. Üzleti filozófia? Tisztes megélhetés. Arra számítunk, hogy van ebben az országban, mondjuk, háromezer olyan vidéki, olvasni szerető értelmiségi, akiknek éppen mi tudunk segíteni abban, hogy könyvhöz jussanak. Barátaim közül sokan óvtak a kevésbé tapasztalatlanokra is leselkedő buktatóktól, a konkurenciaharcától. Azt gondolom, hogy minőségi, áttekinthető, személyre szabott vállalkozást kell csinálni. Nem kis kócerájt, de nem is könyvterjesztő birodalmat. Ellentétben azokkal, akik azt mondják, csak olyan vállalkozásba érdemes belekezdeni, amely gyors meggazdagodást ígér, nekem nincs más célom, mint hogy azokat a könyveket, amelyekre szükségem van, én is meg tudjam venni, és azokat a könyvötleteket, amelyekkel a fejem tele van, meg tudjam írni.

A szerény célkitűzéshez Lipp Tamásnak van egy anekdotája: ül a tengerparton egy középkorú, szegényes, ám tisztas öltözötű férfi, be-benyúl a vízbe, kivesz egy-egy osztrigát és élvezettel elfogyasztja. Megáll mellette egy turista, egy darabig fejcsóválva nézi, majd megszólal: „Uram, ön ezt rosszul csinálja. Halássza ki az osztrigákat, csomagolja be, szórja meg jégkristállyal, és adja el a közeli nagyvárosban. Először csak egy, aztán három, tíz, száz tucatot. A vállalkozása növekedni fog, magának minden idejét a szervezésre kell fordítania. Ez sok évbe telik, de végül nagytőkés lesz, és akkor majd nyugodtan ülhet a tengerparton és hörpölgetheti az osztrigát.”

(Megjelent a **Griff**-ben, 1993, október 21-én)